

การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร

Leadership Development of the Sangha in Kamphaeng Phet Province

พระครูวรชिरคุณพิพัฒน์ (เอนก คุณวุฒโท)¹

Phra Kru Wachirakhunpipat (Anek Kunawuttho)

Received: March 09, 2022

Revised: June 08, 2022

Accepted: August 08, 2022

DOI:

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักพุทธธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาสภาพทั่วไป และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร โดยระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 20 คน การสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 11 รูป/คน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาแบบพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักพุทธธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ หลักสัพพริสนธรรม หลักอคติ หลักอภิธานิยธรรม หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักมรรคมีองค์ 8 และหลักสติ ส่วนทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการแลกเปลี่ยน การพัฒนาภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาภาวะผู้นำด้านจริยธรรม 2) สภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร คือ พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อสภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ได้แก่ หลักทุติยปาปนิคสูตร และสังฆโสภณสูตร คือ 3.1) จักขุมา การมีวิสัยทัศน์ต้องพัฒนาภาวะผู้นำด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 3.2) วิรุโระ ความเชี่ยวชาญในการทำงานต้องพัฒนาภาวะผู้นำด้วยการสับเปลี่ยนการดำรงตำแหน่งตามวาระ 3.3) นิสสยสัมปันโน ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 3.4) วิยตโต ความสามารถ 3.5) วินีโต ระเบียบวินัย 3.6) วิสารา

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: khunnawuttho@gmail.com

โท คือ ความแก่ล้า 3.7) พหุสุโต การศึกษาไว้มาก และ 3.8) อัมมานุอัมมปณฺณิโน การรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่

คำสำคัญ: การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, พระสงฆ์, จังหวัดกำแพงเพชร

Abstract

The objectives of this research were 1) to study Buddhadhamma principles and related theories; 2) to study general conditions; and 3) to present guidelines for leadership development of the Sangha in Kamphaeng Phet Province. This was a mixed methods research. For qualitative research, data were collected by in-depth interviews of 20 people and a focus group discussion of 11 persons by using descriptive content analysis techniques. In terms of quantitative research, questionnaires were distributed to 120 samples. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and the standard deviation. The results of the research were found that 1) Buddhadhamma principles and related theories were Sappurisdhamma, Agati, Aparihaniyadhamma, Majjhimapathipada, Atthangikamagga and Sati Principles. In terms of the theory, it was the development theory of leadership in exchange, transformational and ethical aspect; 2) for the general conditions of the leadership of the Sanga in Kamphaeng Phet Province, It was found that the Sangha's opinions on the general conditions of the development of the Sangha's leadership in the Sangha Administration Region 4 overall were at a high level ($\bar{X} = 4.37$). When considering each aspect, it was found that the Sangha's opinions towards the development of leadership were at a high level in all aspects; 3) guidelines for developing leadership of the Sangha, namely Dutiyapapanikasutta and the Sanghasopanasutta were 3.1) Cakkhuma: having a vision requires developing leadership through sharing experiences; 3.2) Vidhuro: working expertise requires developing leadership through rotation of tenure; 3.3) Niassayasampanno: having good human relations; 3.4) Viyatto: competence; 3.5) Vinito: discipline; 3.6) Visarado: courage; 3.7) Bahusuto: very educated; and 3.8) Dhammanudhammapatipanno: keeping the right thing in the right place.

Keywords: Development, Leadership, the Sangha, Kamphaeng Phet Province

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับวัด ทรงตราไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา 31 วรรคสองและมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น ๆ วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังเช่นบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ในการต่าง ๆ เองมิได้ จำเป็นต้องมีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนาแทน ดังเช่นบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 31 วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” (พระวิสุทธิภักทธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรสี), 2547) พระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองและบริหารจัดการวัดตามความในมาตรา 36 และเป็นผู้แทนวัดตามความในมาตรา 31 วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังความแห่งมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ว่า “ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งในการดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” เพราะเหตุนี้ ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง นอกจากนี้ พระสังฆาธิการ คือ ผู้นำของคณะสงฆ์หน้าที่ในการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำที่กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปได้ก็ด้วยอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป จะเห็นได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการจะมีหน้าที่มากมายใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ แต่กระนั้น ในทางกลับกันจะพบว่าในหลายพื้นที่ ประชาชนยังมีความเชื่อมั่นในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในตัวของพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำคณะสงฆ์ในวัดนั้น ๆ

พื้นที่ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ภาคที่ 4 นั้นเป็นเขตการปกครองในกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง มีจำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร และจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้เป็นไปตามความในมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ที่กำหนดให้ตำแหน่งพระสังฆาธิการหรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ขยายไปตามลำดับขั้นตอน คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสที่คณะสงฆ์จะต้องมีการดำเนินการอย่างหนึ่งหนึ่งใดเพื่อรองรับการพัฒนาบทบาทของพระสังฆาธิการอย่างต่อเนื่องให้เท่าทันต่อโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจ ใคร่ที่จะศึกษาการพัฒนาภาวะผู้ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งจังหวัดกำแพงเพชร เป็นเมืองเก่าที่นับว่ามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี เป็นที่ตั้งของเมืองโบราณหลายเมือง

เช่น เมืองซากังราว นครชุม ไตรตรังษ์ เทพนคร และเมืองคณที โดยเน้นไปที่หลักพุทธธรรมและแนวคิด และทฤษฎีภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ สภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ และการนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดกำแพงเพชร ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งแบ่งประเด็นเป็น ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีตัวแปรอิสระ ได้แก่ (1) พรรษา (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) ระดับผู้ปกครอง และ (5) ประสบการณ์การทำงาน และมีตัวแปรตาม ได้แก่ 1) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านจักขุมา 2) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิรุโ และ 3) การพัฒนาภาวะผู้นำนิสสัยสัมปันโน และสังฆโสภณสูตร ประกอบด้วย 1) วิยโตโต คือ การพัฒนาความสามารถ 2) วินีโต คือ การพัฒนาระเบียบวินัย 3) วิสารโท คือ การพัฒนาความกล้าหาญ 4) พหุสุโต คือ การพัฒนาความรู้ 5) อัมมานอัมมปฏิปันโน คือ การพัฒนาในการรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร และตัวแปรด้านแนวคิด และทฤษฎีภาวะผู้นำ ได้แก่ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์
2. การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยกำหนดการศึกษา 3 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านจักขุมา 2) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิรุโ และ 3) การพัฒนาภาวะผู้นำนิสสัยสัมปันโน และสังฆโสภณสูตร ประกอบด้วย 1) วิยโตโต คือ การพัฒนาความสามารถ 2) วินีโต คือ การพัฒนาระเบียบวินัย 3) วิสารโท คือ การพัฒนาความกล้าหาญ 4) พหุสุโต คือ การพัฒนาความรู้ และ 5) อัมมานอัมมปฏิปันโน คือ การพัฒนาในการรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควรในการนำมาพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดกำแพงเพชร
3. การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดกำแพงเพชร โดยการนำผลการสำรวจความคิดเห็นเชิงปริมาณและผลการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้เชี่ยวชาญตามประเด็นที่

กำหนดมาจัดสนทนากลุ่มด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 11 รูป/คน

สรุปผลการวิจัย

1. หลักพุทธธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้นำเอาแนวคิด และทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปที่ประกอบด้วยแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านการแลกเปลี่ยน 2) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง และ 3) การพัฒนาภาวะผู้นำด้านจริยธรรม ซึ่งถือได้ว่าผู้เชี่ยวชาญมีความพยายามให้ความคิดเห็นที่ชี้แนวทาง สำหรับการประยุกต์ภาวะผู้นำที่เหมาะสมซึ่งอาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ เช่น ระดับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสตามความ อายุกาล พุทธชาและความสามารถที่เหมาะสมอันเกิดจากจากข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นฉันทามติในท่ามกลางระหว่างสงฆ์ให้เกิดการยอมรับที่จะเปิดโอกาสในการแสดงศักยภาพ และขีดความสามารถในการ บริหารจัดการคณะสงฆ์ในจังหวัดกำแพงเพชร ให้เกิดเป้าหมายเป้าหมายเดียวกันซึ่งต้องอาศัยการเป็นต้นแบบที่ดีพอสมควรเพื่อให้พระสงฆ์รุ่นหลังได้ยึดถือสำหรับการประพฤติปฏิบัติตนเองและนำไปสู่ความ เลื่อมใสศรัทธาต่อประชาชน

2. สภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร โดยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ พรรษา ระดับการศึกษา ระดับการดำรงตำแหน่งทางการปกครอง คือ พระสังฆาธิการ พบว่า ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง เจ้าอาวาส จำนวน 85 รูป คิด เป็นร้อยละ 71 รองลงมาคือ เจ้าคณะอำเภอ หรือรองเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 17 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.9 และเจ้าคณะตำบล หรือรองเจ้าคณะตำบล จำนวน 16 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.3 ส่วน และที่พบน้อยที่สุดคือ เจ้าคณะจังหวัด หรือรองเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.8 และระยะเวลาการดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งน้อยกว่า ปี จำนวน 47 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.1 รองลงมาพระสังฆาธิการ มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ระหว่าง 11-20 ปี จำนวน 37 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.5 ส่วนพระสังฆาธิการมีระยะเวลาการดำรง ตำแหน่งระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 27 รูป คิดเป็นร้อยละ 22.2 และที่พบน้อยที่สุดคือ พระสังฆาธิการ ตั้งแต่ 31 ปี การมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.3

ส่วนระดับความคิดเห็นต่อแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัด กำแพงเพชร โดยรวมและรายด้าน ประกอบไปด้วย 2 หลักธรรม ได้แก่ ทุติยาปณิกสูตร มีดังนี้ 1) จักขุมา ภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองสภาพการณ์ออก) 2) วิโร ภาวะผู้นำด้านความชำนาญในงาน 3) นิสสยสัมปันโน ภาวะผู้นำด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ดี และการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมสังฆโสภณสูตร มีดังนี้ 4) วียตโต ภาวะผู้นำด้านการมีปัญญา/ความสามารถ 5) วินโต ภาวะผู้นำด้านการเป็นผู้มีระเบียบวินัยดี 6) วิสารโท ภาวะผู้นำ

ด้านความกล้ากล้า กล้าหาญ 7) พหุสุโต ด้านภาวะผู้นำด้านการเป็นผู้ได้รับการศึกษามาก และ 8) ธัมมาธัมมปฏิปันโน ภาวะผู้นำด้านการรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร จากผลวิเคราะห์พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับมากทุกด้าน

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การพัฒนาการของพระสังฆาธิการให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลนั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยหลาย ๆ ด้านรวมกันพระสังฆาธิการที่จะต้องมีเป็นอันดับแรก คือ ความรู้ความสามารถที่จะถ่ายทอดออกมาให้สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลกับตนเองได้และจะต้องศึกษาหาความรู้พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ความรู้เพื่อเป็นประสบการณ์ให้กับตนเองเพื่อที่จะมาเติมเต็มในส่วนของตนที่ยังขาดหายไปสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต้องเป็นคนช่างสังเกตกล้าที่จะเผชิญกับความจริงยอมรับกับสิ่งใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองเปิดรับ เทคโนโลยีเครื่องมือสื่อสารในโลกปัจจุบันที่ตนไม่รู้เพราะสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้จะเป็นตัวชี้วัดบ่งบอกถึงการพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการ การพัฒนาพระสังฆาธิการให้เป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้านมา รวมกันทั้งด้านตัวบุคคลเองและสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่รวมไปถึงบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับพระสังฆาธิการตลอดจนประชาชนผู้ที่มีจิตศรัทธาที่ให้ความเคารพในพระสังฆาธิการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีได้นั้น ต้องมีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจเป็นบุคคลที่มีร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคติดต่อจนเป็นที่น่ารังเกียจของสังคมและเป็นบุคคลที่มีจิตใจโอบอ้อมอารีมีความเสียสละมีจิตใจเมตตา การพัฒนาให้พระสังฆาธิการมีระเบียบวินัยที่ดีนั้น อันดับแรกนั้นต้องสร้างให้พระสังฆาธิการมีความศรัทธาในกฎระเบียบวินัยของเถรสมาคมและมีปัญญาทั้งสองอย่างต้องมาควบคู่กันจึงจะทำให้การพัฒนาพระสังฆาธิการเป็นบุคคลที่มีระเบียบวินัยที่ดีได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ การพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีการรักษาความถูกต้องนั้นจะต้องรักษาความเป็นแบบแผนที่มีความถูกต้องเป็นหลักเสมอการไม่มีอคติต่อผู้ใด มีความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม และเป็นที่ยกย่องเชิดชูได้นั้น จะต้องเริ่มที่การตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ จะประกอบความดีอย่างสม่ำเสมอจะมีความยุติธรรม ปราศจากความลำเอียง ต่อตนเองและผู้อื่น และมีความพอเหมาะในการปฏิบัติตามธรรมในทางสังคม และพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการจะต้องเป็นบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผลให้กับสิ่งเหล่านั้น เช่น การรักษาความถูกต้องให้เหมาะสมต่อคนดี กับสถานที่ กับกาลเวลา กับชุมชน ความมีเหตุและผล การรักษาความถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ การรักษาคุณธรรมในใจตนไม่ให้เสื่อม การรักษาระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด การรักษาความโปร่งใส ความรับผิดชอบความประพฤติอยู่ในกฎระเบียบวินัย การฝึกฝนอบรมสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน หลักของศีลธรรมอันดีเบียดเบียน ตนเองและเพื่อนที่อยู่สังคัมร่วมกันและให้ความเป็นธรรมกับทุกคนอย่างเสมอและนอกจากนั้นต้องเป็นคน ที่รักษาความถูกต้อง ให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนและลูกวัดทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ แบบมีความซื่อสัตย์ สุจริตต่อสังคมและชาวพุทธ

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักพุทธธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งทฤษฎีด้านภาวะผู้นำเชิงการแลกเปลี่ยนมีความเกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญถึงความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชน การกระตุ้นและการยกย่องซึ่งกันและกันจนสามารถเปลี่ยนผู้ตามให้เป็นผู้ให้ได้ การให้อิสรภาพนั้นถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างต้องการ นอกจากนี้ การปฏิสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ คือ ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ภาพ และเป็นกำลังใจในการทำงานเพื่อเป็นแรงดึงดูดพลังใจและอารมณ์ที่เชื่อมั่นในการทำงานต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของธงชัย สิงอุดม (2557) พบว่า พฤติกรรมของผู้นำที่ควรให้ความสนใจในสมาชิก โดยผู้นำที่ให้ความสนใจแก่สมาชิกจะส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบุคคลากรด้วยความฉลาดทางสติปัญญาภายใต้แห่งความเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับงานวิจัยของสมคิด สกฤตสถาปัตย์ (2552) พบว่า การสร้างแรงบันดาลใจ เช่น การจุดประกายวิสัยทัศน์ การจูงใจ การสร้างพันธะผูกพันต่อเป้าประสงค์มี เป้าหมาย การมองโลกแง่ดี และการคาดหวังผลการปฏิบัติงานสูงและสอดคล้องกับงานวิจัยของปิลัญญ์ ปฏิพิพาคม (2550) พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำจะต้องมีความสามารถในการจูงใจ เช่น สร้างขวัญและกำลังใจร่วมกันและสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญา โพธิ์วัฒน์ (2548) พบว่า การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การร่วมคิดร่วมทำ การปฏิบัติงานได้เกินระดับปกติ การพึ่งพาและช่วยเหลือกัน การแก้ปัญหาและจัดความขัดแย้ง การตัดสินใจร่วม และความไวต่อการเปลี่ยนแปลง

การศึกษาแนวคิด และทฤษฎีด้านการเปลี่ยนแปลง พบว่า ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการและภาวะผู้นำผู้ตามต้องมีความเข้าใจในการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างมีอิสรภาพต่อการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการรับฟังต่อกัน เพื่อที่จะให้ผู้ตามเกิดจิตสำนึก มีอุดมการณ์ และยึดถือค่านิยมเชิงจริยธรรม ภาวะผู้นำและผู้ตามที่มีปฏิสัมพันธ์กันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทั้งสองฝ่ายเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสองฝ่ายเพื่อให้มีเป้าหมายเชิงองค์กรเดียวกันอันเป็นการกระตุ้นให้เกิดการต้องการมากกว่าที่สิ่งที่คาดหวังเพื่อที่จะพัฒนาตนเองเพื่อการรับสิ่งใหม่ และสิ่งเหล่านั้นจะกลายเป็นค่านิยม ทำให้มีจริยธรรมทำให้เกิดการพัฒนาตนเองอยู่เสมอที่องค์กรจะต้องกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์กลยุทธ์ขององค์กรให้ชัดเจนเพื่อการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย (2554) พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บูรณาการไปกับกลยุทธ์องค์การและเป้าหมายขององค์การ และให้กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ สอดคล้องเป็นไปในทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดการสนับสนุนต่อกลยุทธ์ขององค์การ ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนจะถูกนำมาใช้ในระบบการสร้างความสำเร็จในระดับพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพการถ่ายทอดความต้องการไปสู่ผู้ตามจึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมจึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำจะมีสมรรถนะที่ดีสูงมากสอดคล้องกับงานวิจัยของสีบวงศ์ กาพวงค์ (2554) พบว่า สมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ประกอบด้วยสมรรถนะ 5 ด้าน ได้แก่ 1) สมรรถนะการคิดเชิงยุทธศาสตร์ 2) สมรรถนะการบริหารการเปลี่ยนแปลง 3) สมรรถนะการสร้างความร่วมมือ 4) สมรรถนะการ

สื่อสาร และ 5) สมรรถนะการพัฒนาบุคลากรซึ่งเป็นตัวบ่งชี้เชิงพฤติกรรมและระดับความชำนาญซึ่งสามารถจำแนกระดับสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ว่าต้นแบบภาวะผู้นำจะมีสมรรถนะมากที่สุด

การประยุกต์ใช้แนวคิด และทฤษฎีด้านจริยธรรม พบว่า ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ตาม ซึ่งภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจะมีความสัมพันธ์กับผู้ตามในด้านความต้องการ ความปรารถนา ค่านิยม และควรยึดจริยธรรมสูงสุด คือ ความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคม ลักษณะภาวะผู้นำเช่นนี้มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองความต้องการตามความจำเป็นอย่างแท้จริงของผู้ตามให้เกิดอย่างเหมาะสม และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ตามสอดคล้องกับงานวิจัยของปิลัญญะ (2550) พบว่า ภาวะผู้นำจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดี เช่น มีเมตตา กรุณา คุณธรรม ยุติธรรม มีจุดยืนที่ชัดเจน และซื่อสัตย์สุจริต และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา พงษ์ไพบูลย์ (2552) พบว่า ท่านพยายามนำเอาหลักธรรมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สฤษดิ์ สิริธโร) นั้นในบางประเด็นมีความสอดคล้องกับหลักการบริหารและภาวะผู้นำของนักวิชาการสมัยใหม่ โดยทฤษฎีภาวะผู้นำทั้งสี่ประการมีความสำคัญมากต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ที่ต้องรับผิดชอบในการดูแลและปกครองสงฆ์จำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นในการปกครองอย่างเป็นรูปธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถสังเกตเห็นด้วยความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ และความเป็นผู้นำของพระสังฆาธิการผ่านการฝึกอบรมในลักษณะต่าง ๆ

2. สภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การพัฒนาพระสังฆาธิการด้านการศึกษา ค่อนจะได้รับโอกาสอย่างมากในด้านการศึกษาแต่บางรูปก็ยังไม่มีโอกาสมากนัก แต่โดยสภาพจิตใจทั่วไปนั้นว่าจะคุณลักษณะที่สามารถสร้างศรัทธาต่อประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโชติ บดีรัฐ (2554) ที่พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 ในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารที่สนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น แต่ยังมีบางส่วนที่ยึดติดอยู่กับตำแหน่งมากเกินไปทำให้เกิดภาวะที่ไม่พึงประสงค์ต่อการได้มาซึ่งตำแหน่งทางการปกครอง รวมทั้งเจ้าอาวาสหลายรูปก็มีอายุมากทำให้การพัฒนาจะมีความลำบากอยู่บ้าง ซึ่งในภาพรวมถือได้ว่ามีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี แต่ในส่วนของการปกครองวัด การปกครองลูกศิษย์ และประชาชนจะใช้ความมีเมตตามากจนไม่สามารถจะตัดสินใจให้มีความเด็ดขาดจึงกลายมาเป็นจุดอ่อนสำหรับพระสังฆาธิการ จึงต้องการทำความเข้าใจรายละเอียดและใช้ความมีเมตตาให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นว่าสมควรจะจัดการให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการวัดอย่างไรต่อไป

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ จะมีองค์ธรรมที่มีกรอบ 2 พระสูตร ได้แก่

หลักทศิยาปาปริกสูตร และ สังฆโสภณสูตร รวมทั้งหมด 8 ประการ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาสำหรับพระสังฆาธิการ นอกจากนี้ยังมีหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่สามารถนำไปพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิลัญ ภูมิพิพาคม (2550) พบว่า ภาวะผู้นำจะต้องมีมีเมตตา กรุณา คุณธรรม ยุติธรรม มีจุดยืนที่ชัดเจน และซื่อสัตย์สุจริต หลักอภิธานิยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉนวน ตรรกวิจารณ์ (2550) พบว่า อริยมรรคมีองค์ 8 มีเป้าหมายการพัฒนา 2 ระดับ คือ โลกียธรรมและโลกุตระธรรม ประชญาในการพัฒนา คือมนุษย์สามารถพัฒนาได้ การพัฒนาในเชิงพุทธมี 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ และหลักสติ เป็นต้น ที่สามารถนำไปสร้างระบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการให้เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักการที่ค้นพบมาอภิปรายเพื่อให้เห็นความสอดคล้องของงานวิจัย 8 ประการ ได้แก่

3.1 จักขุมา คือ การพัฒนาของพระสังฆาธิการให้มีวิสัยทัศน์ด้วยการส่งเสริมการศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Overseas) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และเปิดโลกทัศน์ทางมุมมองที่กว้างไกลมากยิ่งขึ้นเพราะหากมีประสบการณ์น้อยจะทำให้เกิดความคิดที่แคบได้ ทางคณะสงฆ์จะเห็นคุณค่าของการศึกษาดูงานบ่อยอย่างน้อยที่สุดปีละครั้ง และจะต้องให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างพระสังฆาธิการทุกระดับให้มีโอกาสในการเสาะแสวงหาความรู้ต่างถิ่นเพิ่มเติมเพื่อกลับมาพัฒนาวัดและชุมชนที่ตนเองปกครองอยู่ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประยุทธ ชูสอน (2548) พบว่า การพัฒนาวิสัยทัศน์ เสริมสร้างค่านิยม พัฒนาทีมงาน และทักษะการสื่อสาร การตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการบริหารข้อมูลและรายงานผล เป็นผู้นำในการพัฒนา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เรียนรู้อยู่เสมอ สามารถใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มองโลกในแง่ดี มีการริเริ่มสร้างสรรค์ เน้นการอยู่ร่วมกันแบบสันติสุข

3.2 วิรุโธ คือ การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการให้มีความชำนาญของพระสังฆาธิการซึ่งจะเห็นได้ว่า การปฏิบัตินอกจากจะต้องเรียนรู้แล้วยังจะต้องทดลองปฏิบัติจริงด้วยการสับเปลี่ยนการดำรงตำแหน่งตามวาระ (Rotation) ในตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์โดยการพิจารณาถึงพรรษากาลและความสามารถในการบริหารจัดการวัดให้เกิดความเรียบร้อย ซึ่งอาจจะต้องมีการประกาศเป็นกฎหมายออกมาบังคับใช้เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติมากที่สุด ซึ่งผลก็คือ การได้รับประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติด้วยการปฏิบัติสิ่งนั้นบ่อย ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของสืวงศ์ กาหวงค์ (2556) พบว่า ผลการพัฒนาตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงการพัฒนา พบว่าประกอบด้วยตัวบ่งชี้เชิงพฤติกรรมและระดับความชำนาญ

3.3 นิสสยสัมปันโน คือ การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการให้มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้างไม่ว่าจะเป็นลูกวัด หรือประชาชนที่มาทำบุญในวัด รวมไปถึงผู้นำชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมในวัด/ชุมชนบ่อย ๆ เพราะการจัดกิจกรรมบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความร่วมมือ แต่กระนั้นการสร้างมนุษย์จะเกิดขึ้นก็ด้วยการให้วัตถุสิ่งของ และการให้สิ่งที่เป็นนามธรรม หรือการจงใจด้วยวิธีการที่มนุษย์ชอบใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤนันท์ สุริ

ยมนี และคณะ (2554) พบว่า ผู้บริหารหน่วยงานสังกัดมหาวิทยาลัยมหิดลส่วนใหญ่เป็นผู้นำแบบเน้นความสัมพันธ์ และมีอำนาจการควบคุมสถานการณ์ในระดับสูง

3.4 วิจัยโต คือ การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการให้มีความสามารถของพระสังฆาธิการจะต้องใช้เวลาในระยะที่ไม่นานมากนักด้วยการโครงการฝึกอบรมด้วยเทคนิคสมัยใหม่ (Project) ที่อาศัยความแปลกใหม่ของเทคโนโลยีต่าง ซึ่งจะช่วยให้ความน่าสนใจเกิดขึ้นที่จะเรียนรู้ในสิ่งนั้น และน่าสนใจในโครงการอบรมนั้นเพราะมีการอบรมกันบ่อยแต่ขาดซึ่งวิธีการนำเสนอจึงต้องใช้เทคโนโลยีบ้างเพื่อให้ดึงความสามารถของพระสังฆาธิการออกไปสู่เป้าหมายให้มากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธงชัย สิงอุดม (2556) พบว่า ผู้นำต้องให้ความสนใจกับการทำให้เป้าหมายของงาน หรือขององค์การประสบความสำเร็จ จะต้องให้ ความสนใจในการทำให้เป้าหมายและงานประสบความสำเร็จ โดยจะมีการกำหนดเป้าหมายมาตรฐาน มีการมอบหมายงานรวมทั้งการผลักดันให้เกิดความสำเร็จเหล่านี้ คือ พฤติกรรมภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้

3.5 วินีโต คือ การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการให้มีระเบียบวินัย ก็ด้วยทางคณะสงฆ์ภาค 4 จะต้องตระหนักและให้ความสำคัญอย่างสูงสุดเกี่ยวกับการเคร่งครัดและควบคุมระเบียบวินัย (Discipline) เพื่อให้เกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกในหลักการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยมีรูปแบบการนุ่งห่ม และจริยวัตรตามแบบอย่างที่ดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา พงษ์ไพบูลย์ (2552) พบว่า บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีลักษณะที่โดดเด่นเหนือบุคคลอื่น ทั้งในด้านความคิดเทคนิควิธีการในการทำงาน ความมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบสามารถให้ความคุ้มครองดูแลผู้ร่วมงานได้อย่างมีความสุข

3.6 วิสาร์โท คือ การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการให้มีความกล้าหาญด้วยการสร้างองค์ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม (Knowledge) รวมทั้งการปฏิบัติที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมในความประพฤติเพราะการที่พระสังฆาธิการมีความรู้จะทำให้เกิดความมั่นใจในการเผยแผ่ธรรมอย่างถูกต้อง เมื่อมีความถูกต้องก็ไม่ต้องกลัวว่าจะเกิดความผิดพลาดในสิ่งนั้น ๆ รวมทั้งหากพระสังฆาธิการมีความบริสุทธิ์หมดจดแห่งการกระทำ และความประพฤติที่ดีแล้วก็ย่อมไม่ต้องกลัวในสิ่งที่ตนเองมีได้ เมื่อเข้าไปสู่สังคมโดย้อมไร้ข้อติเตียนใด ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉาณ ตรรกวิจารณ์ (2550) พบว่า การพัฒนาเหล่านี้ต้องควบคู่กันไปทุกระดับ และต้องประกอบด้วยการพัฒนาเพื่อผลงาน การพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาโลกียธรรม และการพัฒนาระดับโลกุตระธรรม คือ การพัฒนาทั้งระดับบุคคล กลุ่ม และองค์การ

3.7 พหุสุโต คือ การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการให้เกิดความรับรู้ และการสั่งสมความรู้ด้วยการส่งเสริมมีส่วนร่วมในวัด และในชุมชน เพราะการเปิดใจรับฟังเสียงที่จากบุคคลรอบข้างจะช่วยให้เกิดการสื่อสารอย่างเข้าใจอันดีต่อกัน รวมทั้งความต้องการและปัญหาที่บุคคลอื่นเผชิญอยู่พร้อมกับคิดหาวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิด และการปกครองวัดได้ด้วยการมีส่วนร่วมหรือที่เรียกว่า การทำงานเป็นทีมนี้เองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญา โพธิวัฒน์ (2548) พบว่า การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และเป็นแหล่งเรียนรู้ของบุคคลอื่น

สำหรับพฤติกรรมของทีมที่สำคัญ คือ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การร่วมคิดร่วมทำ การปฏิบัติงานได้เกินระดับปกติ การพึ่งพาและช่วยเหลือกัน การแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้ง การตัดสินใจร่วม และความไวต่อการเปลี่ยนแปลง

3.8 ธัมมานุธัมมปฏิปันโน คือ การพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการให้มีการรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควรด้วยการดำเนินชีวิตทางสายกลาง (Middle Way) มีการใช้ทรัพยากรให้พอดี มีความพอใจในสิ่งตนเองมีอยู่ ไม่จนขวายจนเกินกำลังกาย กำลังสติปัญญาของตนเอง และพยายามเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนทั่วไปให้เกิดความเชื่อมั่นและมั่นคงในพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับงานวิจัยของสมคิด สกุลสถาปัตย์ (2552) พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพผลมีการสร้างสื่อกลางที่มีศักยภาพ เช่น ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการมีพันธมิตรผูกพัน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของ พระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร” ผู้วิจัยได้ สังเคราะห์และสรุปองค์ความรู้จากศึกษาได้ดังนี้

1. ด้านจักขุมา คือ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่มีวิสัยกว้างไกลมีแนวทางสำหรับการพัฒนา ได้แก่ การศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Overseas) หมายถึง การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการด้วยการหาช่องทางสำหรับการเปิดมุมมอง เปิดโลกทัศน์ และเป็นช่องทางสำหรับการพัฒนาวิสัยทัศน์ ให้กับพระสังฆาธิการให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่

2. ด้านวิรุโร คือ ภาวะผู้นำที่มีความชำนาญในการปฏิบัติงานซึ่งมีแนวทางสำหรับการ พัฒนา ได้แก่ การสับเปลี่ยนการดำรงตำแหน่งตามวาระ (Rotation) การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการด้วยการสับเปลี่ยนตัวบุคคลเพื่อการเรียนรู้การปฏิบัติงานในตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในการทำงาน โดยเฉพาะตำแหน่งภายในจังหวัดระดับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส

3. ด้านนิสสยสัมปันโน คือ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีซึ่งมีแนวทาง สำหรับการพัฒนา ได้แก่ การจัดกิจกรรมในวัด/ชุมชนบ่อย ๆ (Activities) การพัฒนาภาวะ ผู้นำของพระสังฆาธิการด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้วยการมุ่งมั่นเพื่อสร้างกิจกรรมการพัฒนาวัด การ พัฒนาชุมชน และการพัฒนาสถานศึกษาโดยมีจุดกำเนิดมาจากความคิดและความร่วมมือของพระ สังฆาธิการ ที่มุ่งสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างกันโดยให้ผู้นำชุมชนและประชาชนมีโอกาสนในการแสดงตนเพื่อการพัฒนาวัด

4. ด้านวิยโต คือ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่มีความรู้ความสามารถในการบริหาร จัดการองค์กรซึ่งมีแนวทางสำหรับการพัฒนา ได้แก่ การฝึกอบรมด้วยเทคนิคสมัยใหม่ (Project) หมายถึง การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการด้วยการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

ภายใน คณะสงฆ์เพื่อเพิ่มความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่จะต้องสรรหาความร่วมมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่พระสังฆาธิการยังไม่เคยพบเจอ พร้อมกับวิธีการฝึกอบรมในรูปแบบใหม่ๆ

5. ด้านวินัย คือ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่มีความประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย การเคร่งครัดและควบคุมด้านระเบียบวินัย (Discipline) การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการด้วยการติดตามและการประเมินความประพฤติปฏิบัติของพระสังฆาธิการแต่ละรูปว่ามีระเบียบวินัย มีวัตรปฏิบัติได้ตรงตามพระธรรมวินัย

6. วิสารโท คือ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่มีกล้าหาญ และกล้าวกกล้าซึ่งมีแนวทาง สำหรับการพัฒนา ได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม (Knowledge) ด้วยการส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อให้เกิดความกล้าหาญ กล้าวกกล้า และความมั่นใจ มั่นคงที่มีองค์ความรู้และความสะอาดแห่งการปฏิบัติด้วยการศึกษาทั้งแบบตนเองแต่จะต้องจัดหาเอกสารหนังสือ ตำราต่างไปให้อย่างครบถ้วน หรือแบบห้องเรียนที่มีการเรียนการสอนตามปกติซึ่งสามารถจะตอบสนองได้ดีอยู่ และแบบการศึกษาทางไกลให้พระสังฆาธิการได้ ความสำคัญของการแสวงหาความทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นทางโลกและทางธรรมแต่ให้นำความรู้เหล่านั้นไป ปฏิบัติให้ตรงพระธรรมวินัยก็ถือว่าส่งผลสัมฤทธิ์ในทางการสร้างองค์ความรู้แล้ว

7. ด้านพหุสุโต คือ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่มีการรับรู้รับฟังมาก การพัฒนาภาวะผู้นำ ของพระสังฆาธิการด้วยการเปิดใจรับรู้ รับฟัง การเรียนรู้ อยู่อย่างปกติกับ ผู้ใต้บังคับบัญชา และ ประชาชนให้มากกว่าการมอบความรู้แก่ผู้อื่น เพราะในโลกปัจจุบันจะหาบุคคลที่พร้อมจะรับฟังผู้อื่น พูดนั้นหายาก เพราะหากพระสังฆาธิการเปิดใจรับข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งจะมีลักษณะของการสั่งสมความรู้ไปในตัว การรับรู้ในระดับการมีส่วนร่วมจะทำให้ทราบถึงความ ต้องการซึ่งพระสังฆาธิการจะได้หาวิธีการสำหรับ แก้ไขหรือพัฒนาสิ่งนั้นโดยให้ถือคติว่า สองหัว ดีกว่าหัวเดียว เป็นต้น

8. ด้านธัมมานุธัมมปฏิปันโน คือ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่มีความประพฤติที่ เหมาะสม ถูกต้อง ถูกธรรมการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของเพศบรรพชิตอย่างถูกต้อง ขอบธรรมตามพระธรรมวินัย มีความพอดี พอเพียงตามอัตภาพที่มีความเรียบง่าย การดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับมรรคมีองค์ 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมาอาชีวะ สัมมากัมมันตะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ซึ่งหลักการที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันถึง เป้าหมายได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรที่จะจัดโครงการให้พระสังฆาธิการได้มีโอกาสได้เปิดโลกทัศน์ในการศึกษาแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ เพราะเห็นว่า การเปิดใจเปิดมุมมองจะช่วยให้พระสังฆาธิการมีองค์ความรู้ตามการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจนนำไปสู่การพัฒนาวัดและพัฒนาชุมชนต่อไป

2. คณะสงฆ์ควรมีการทำสังฆมติเพื่อกำหนดเงื่อนไขในการสับเปลี่ยนการดำรงตำแหน่งตามวาระ เช่น การเกษียณอายุที่ 50 หากมีความจำเป็นก็ให้เลื่อนไปอีก 5 ปี แต่ก็ไม่ควรเกิน 10 เพื่อให้พระสังฆาธิการรุ่นใหม่ ๆ ได้มีโอกาสเข้าสู่ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์

3. คณะสงฆ์ควรที่จะส่งเสริมให้พระสังฆาธิการได้มีการจัดกิจกรรมในวัด/ชุมชนบ่อย ๆ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ

4. คณะสงฆ์ควรกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตทางสายกลาง ยึดระเบียบวินัยของพระสังฆาธิการให้เกิดความชัดเจนโดยเฉพาะการเป็นต้นแบบแห่งความประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง ที่มีศีลธรรม ซึ่งสามารถนำไปสู่ความเชื่อมั่นและความมั่นใจอย่างสูงสุดต่อประชาชนในพื้นที่นั้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรให้โอกาสแก่บรรดาพระสังฆาธิการในจังหวัดเพื่อการศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ที่ยังไม่สามารถจะพึ่งพาตนเองได้โดย เช่นการสร้างศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาที่ตนเองได้อาศัยในการดำรงชีวิตเพศบรรพชิตโดยมีงบประมาณบางส่วนที่สามารถจะหามาได้ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของภาครัฐ หรือเอกชนก็ตาม และสร้างระบบการกระจายโอกาสให้มีความเท่าเทียมกัน

2. พระสังฆาธิการควรมีความเคร่งครัดและควบคุมด้านระเบียบวินัย เพื่อความเป็นแบบอย่างแห่งการปฏิบัติธรรมตามพระธรรมวินัย เช่น การใส่ชุดสีจีวรเป็นสีเดียวกันแต่จะต้องทำสังฆมติร่วมกันเพื่อให้เห็นความสามัคคีกันในทุกคณะ รวมทั้งการจัดโครงการฝึกอบรมด้วยเทคนิคสมัยใหม่ เพื่อเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างเดียวกันพร้อมกับกำหนดเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใน ทิศทางเดียวกัน

3. พระสังฆาธิการสร้างระบบการศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างองค์ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของพระสังฆาธิการให้มีความโดดเด่นในสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะความเป็นผู้นำทางการศึกษาที่ต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นโดยรวดเร็ว

4. พระสังฆาธิการกำหนดแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตทางสายกลางของพระสังฆาธิการให้เป็นแบบแผนเดียวกัน ไม่ส่งเสริมค่านิยมที่เหมือนกับชาวโลก เช่น การมีรถหรู ๆ การมีโทรศัพท์แพง ๆ เป็นต้น แต่จะต้องให้ความสำคัญในการเป็นต้นแบบให้กับประชาชนและชุมชนได้เห็นเป็นตัวในการใช้ชีวิตอย่างปกติ สุข เยือกเย็น และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

เอกสารอ้างอิง

กัญญา โพธิวัฒน์. (2548). *ทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย. (2554). *กลยุทธ์การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เชิงบูรณาการ: กุญแจสู่ความเป็นเลิศ*. (คณะนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิตติมา พงษ์ไพบูลย์. (2552). *ภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สถฺญ์ สิริโร)*. (คณะนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช.
- โชติ บติรัฐ. (2554). *การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ฉาณ ตรรกวิจารณ์. (2550). *การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เชิงพุทธ*. (คณะนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธงชัย สิงอุดม. (2557). *การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 8*. (คณะนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). คณะรัฐประศาสนศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นฤนันท์ สุริยมณี และคณะ. (2554). *การศึกษภาวะผู้นำของผู้บริหารหน่วยงานสังกัดมหาวิทยาลัยมหิดล*. (รายงานการวิจัย). คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประยุทธ์ ชูสอน. (2548). *พฤติกรรมภาวะผู้นำและแนวทางการพัฒนาลู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.
- ปิลัญ ปฎิพินพาคม. (2550). *รูปแบบภาวะผู้นำและประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระวิสุทธินิธรรดา (ประสิทธิ์ พุทธิมรสี). (2547). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมคิด สกุลสถาปัตย์. (2552). *รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สีบวงศ์ กาพวงค์. (2554). *ตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). คณะรัฐประศาสนศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.